

กว่าทศวรรษของ ICT เพื่อการศึกษา : ถึงเวลาวาระแห่งชาติ?

รศ.ดร.ถนอมพร เลาหจรัสแสง

ผอ.สำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2551)

เป็นเวลา 10 กว่าปีแล้ว ที่ประเทศไทยได้เริ่มเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รัฐบาลในขณะนั้นได้กำหนดให้ปี พ.ศ.2538 เป็นปีแห่งการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศ โดยเริ่มมีการวางแผนและเริ่มดำเนินการในการพัฒนา ICT โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ICT เพื่อการศึกษา อย่างไรก็ตาม วิกฤตเศรษฐกิจในช่วงต่อมาส่งผลให้การพัฒนา ICT เพื่อการศึกษาเกิดการชะงักงัน เนื่องจากงบประมาณที่จำกัด เรื่อยมา จนปี พ.ศ.2545 การพัฒนา ICT เพื่อการศึกษาเริ่มกลับมาเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายอีกครั้ง นับจากวันนั้นเป็นต้นมา หลายหน่วยงานด้านการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทยได้มีการลงทุนทั้งในแง่ของงบประมาณ เวลา และความพยายามในการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษา ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษา อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่การพัฒนาดังกล่าวยังคงเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ต่างคนต่างพัฒนา ตามบริบทและความพร้อมขององค์กรแต่ละแห่ง ขาดซึ่งทิศทางที่ชัดเจนสำหรับการวางแผนระยะยาว ซึ่งส่งผลให้เกิดการลงทุนที่ซ้ำซ้อนเสียเปล่า การพัฒนา ICT ในสถาบันการศึกษาในลักษณะดังกล่าว จึงนอกจากจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่คุ้มค่า คุ้มทุนแล้ว ยังส่งผลให้การยอมรับของครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ในการนำ ICT มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจังเกิดขึ้นอย่างจำกัดเพียงในวงแคบๆ เท่านั้น อันที่จริง การที่ ICT จะสามารถเปลี่ยนผ่านจากระยะเริ่มต้น (initiation phase) ยอมรับนวัตกรรม ไปสู่ระยะแห่งการจุดไฟ และระยะแห่งการเติบโต (firelight phase and growth phase) ได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น นโยบายระดับภูมิภาค นโยบายรัฐ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ฯลฯ แต่อย่างไรก็ดี ฝ่ายที่มีความสำคัญมากที่สุดฝ่ายหนึ่งในขณะนี้ อาจได้แก่ ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและทิศทางของการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษาของประเทศไทย รวมทั้งการควบคุมดูแลให้การบริหารจัดการเป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้

บทความนี้จึงเขียนขึ้นเพื่อนำเสนอตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษา โดยในบทความนี้ ผู้เขียนขอนำเสนอตัวอย่างของการพัฒนา e-Learning ของประเทศเกาหลีใต้ ประเทศที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา (ICT in Education) ประเทศหนึ่งในปัจจุบัน ตัวอย่างของการวางแผน รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนแผนให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้มี

ส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการกำหนดนโยบายและทิศทางของการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษาในบ้านเรา ได้เข้าใจและนำแบบอย่างที่ดีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติต่อไป

นโยบายการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษา

- วาระแห่งชาติเกาหลีใต้

แม้ว่าประเทศเกาหลีใต้จะประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย แต่ในขณะนั้นไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า ประเทศเกาหลีใต้ได้กลายเป็นประเทศอันดับต้นๆ ในเอเชียที่มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดและเป็นที่ยอมรับจากทั่วโลก การศึกษา นับได้ว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญประการหนึ่งของความสำเร็จในการพัฒนาดังกล่าว เกาหลีใต้ถือเป็นประเทศอันดับสอง รองจากประเทศฟินแลนด์เท่านั้น ที่มีการพัฒนาการใช้ ICT เพื่อการศึกษาในลักษณะทั้งระบบ (systemic) ไม่ว่าจะเป็นในระดับโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา การพัฒนาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องบังเอิญแต่อย่างใด หากเกิดจากการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากแผนของการพัฒนาระยะยาว ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ

ในระยะแรก (2540-2543) รัฐบาลเกาหลีใต้ได้พัฒนาแผนการพัฒนาไอซีทีเพื่อการศึกษาขึ้น ที่มีชื่อว่า Comprehensive Plan for ICT in Education (CPIE) หนึ่งในนโยบายสำคัญที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความท้าทายมาก และถือได้ว่าเป็นเสาหลักของการพัฒนาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การมุ่งสู่การเป็นประเทศที่มีการเชื่อมต่อกับเครือข่ายมากที่สุดในโลก ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้อง การทำให้ทุกห้องเรียนมีคอมพิวเตอร์ที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้ ในขณะเดียวกันมีการพัฒนาผู้สอนทุกคนให้ใช้ ICT และการริเริ่มโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์

ในระยะที่สอง (2544-2547) ได้เริ่มมุ่งเน้นทางด้านของการใช้ ICT ในหลักสูตรการเรียนการสอน มีการพัฒนาศูนย์การเรียนการสอน และห้องสมุด ทั้งในระดับรัฐ ท้องถิ่น และ โรงเรียน ที่สำคัญมีโครงการในลักษณะที่เป็นการสร้างคลังของหลักการปฏิบัติที่ดี (best practices) สำหรับผู้สอนเพื่อการเผยแพร่และแบ่งปันสารสนเทศร่วมกัน ในขณะเดียวกันบริการพัฒนาผู้สอนทุกคนให้ใช้ ICT ระยะที่สอง (ต่อเนื่องจากระยะที่หนึ่ง) นอกจากนี้ เกิดแผนการพัฒนาระดับชาติขึ้น ชื่อว่า แผนการลดจำนวนการเรียนพิเศษหลังเรียนของนักเรียน ด้วยระบบออกอากาศทางการศึกษา หรือ Master plan for reducing private tutoring with Educational Broadcasting System (EBS) ซึ่งถือเป็นแผนสำคัญในการทำให้เกิดการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษาอย่างยั่งยืน

สำหรับในระยะที่สาม (2548-ปัจจุบัน) จุดมุ่งเน้นของแผนพัฒนา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบของการศึกษาในโรงเรียนและอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้

กำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง รวมถึงการมองไปสู่การใช้เทคโนโลยีขั้นสูงขึ้น อันได้แก่ u-learning (ubiquitous learning) นอกเหนือจาก e-learning ในการจัดการเรียนการสอน

นอกจากแผนพัฒนาที่ชัดเจน โดยมีการลงรายละเอียดไปถึงแผนปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม สิ่งสำคัญได้แก่ การกำหนดถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ivo อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ Comprehensive Plan for ICT in Education (CPIE) ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการและทรัพยากรบุคคล รวมทั้งกระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงสารสนเทศ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรมและทรัพยากร

โดยแผนดังกล่าวไม่ใช่ถือเป็นเพียงแผนการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของชาติ ทั้งระบบด้วยไอที โดยมีการสร้างให้เกิดการยอมรับร่วมกันว่าการลงทุนด้าน ICT รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในด้าน ICT เป็นหนี่งทางเลือกที่ดี เป็นทิศทางในการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ไปสู่สังคม/เศรษฐกิจบนฐานความรู้ของประเทศ นอกจากนี้ มีการตกลงร่วมกันในการส่งเสริมการใช้ ICT เพื่อการศึกษา ไม่จำกัดเฉพาะรัฐบาล แต่รวมถึงบริษัทหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ 3 แห่งของประเทศ ได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 แห่งได้ร่วมกันรณรงค์ในระดับประเทศในการส่งเสริมการใช้ ICT เพื่อการศึกษา มีการแบ่งความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน โดยแต่ละบริษัทเลือกรับผิดชอบการรณรงค์แต่ละระดับ (ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา) โดยการรณรงค์ใช้วิธีการในลักษณะเดียวกันกับการโฆษณา และที่สำคัญคือ การให้ประชาชนทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการมี การใช้ ICT เพื่อการศึกษาเรียนรู้ หลังจากการเข้าร่วมการพัฒนาฯของหนังสือพิมพ์แล้ว ค่ายโทรศัพท์ต่างๆ รวมทั้งองค์กรด้าน NGOs หลายแห่งได้เข้าร่วมในการส่งเสริมการพัฒนาดังกล่าว จึงเกิดภาพความร่วมมือสำคัญ 3 ฝ่าย อันได้แก่ 1) รัฐบาล 2) สื่อ NGOs พร้อมด้วย 3) หน่วยงานด้านการศึกษา ขึ้น จากนั้นบริษัททางด้านไอทีต่างหันมาร่วมมือกันดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน ทำให้การพัฒนาดังกล่าวประสบความสำเร็จตามแผนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ประเด็นที่สำคัญอีกประการ คือ สาเหตุของการพัฒนาที่ยั่งยืนมาจนถึงปัจจุบันสาเหตุหนึ่งได้แก่ แผนการพัฒนา ชื่อ Master plan for reducing private tutoring with Educational Broadcasting System (EBS) นั้นเอง เกาหลีใต้มีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยในส่วนที่ ผู้ปกครองกลุ่มที่มีความพร้อมในเกาหลีใต้จะยอมทุ่มเททุกสิ่งเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน มีการส่งบุตรหลานไปเรียนพิเศษ โดยยอมเสียค่าใช้จ่ายที่สูง (มาก) รัฐบาลเกาหลีใต้จึงเกิดแนวคิดในการแก้ปัญหาการลงทุนทางด้านการศึกษาในลักษณะดังกล่าวด้วย การพัฒนาแผน e-Learning สำหรับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมีการระดมครูอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในด้านการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มาเปิดการสอนในระบบ EBS แทนการเปิดสอนตัวต่อเอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนทั่วประเทศสามารถเข้าถึงการ

สอนของครูอาจารย์ดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ปกครองพอใจที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ในการจ่ายค่าตัวเตอร์แล้วนั้น ยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างการเข้าถึงการศึกษาระหว่างกลุ่มคนมี ฐานะดี ที่สามารถเข้าถึงครูผู้สอนที่มีชื่อเสียง และกลุ่มที่ขาดแคลนและขาดโอกาสการเข้าถึงครูผู้สอน ที่มีชื่อเสียงอีกด้วย สิ่งสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามได้ ของการนโยบายการพัฒนา ICT ของประเทศเกาหลี ได้ ได้แก่ ความชัดเจนในเรื่องบทบาทของ ICT ในแต่ละระยะของการพัฒนา เป็นที่ชัดเจนว่า ข้อ ได้เปรียบหลักๆ ของ ICT ได้แก่ ความสามารถในการช่วยให้การสื่อสารของผู้คนในสังคมเป็นไป อย่างไรข้อจำกัด รวมไปถึงการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศที่หลากหลายอย่างสะดวกสบาย ในแต่ละระยะ ของการพัฒนาฯนั้น เกาหลีได้มีการกำหนดบทบาทของ ICT ไว้อย่างชัดเจน เช่น ในระยะแรกของการ พัฒนาฯนั้น ICT เองถือว่าเป็นเป้าหมายในตัวของมันเอง กล่าวคือ การมุ่งเน้นการพัฒนาจะอยู่ที่ ความ ตระหนักร่วมกันถึงความสำคัญและข้อได้เปรียบของ ICT เพื่อการศึกษาจากความชัดเจนดังกล่าวทำ ให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือท่ามกลางทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องดังที่ได้กล่าวมา

นอกจากนี้ สำหรับระยะที่สองนั้น มีการกำหนดบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของ ICT ไปสู่การ เป็นวิธีการหนึ่งในการรวบรวมและเผยแพร่และแบ่งปันสารสนเทศร่วมกันของประเทศ รวมทั้งการ สร้างคลังของหลักปฏิบัติที่ดีขึ้นเพื่อใช้ร่วมกัน ในระยะนี้ ครอบคลุมการส่งเสริมให้เกิดชุมชนการ เรียนรู้ออนไลน์สำหรับครู ผู้สอน นักการศึกษา สำหรับบทบาทของ ICT ในแผนพัฒนาฯปัจจุบัน หรือ ในระยะที่ 3 นั้น มีการกำหนดบทบาทสำคัญ ได้แก่ การมอง ICT เป็นเครื่องมือสนับสนุนให้เกิดการ เรียนรู้ด้วยตนเองของคนในสังคมไม่จำกัดเฉพาะผู้เรียนเท่านั้น เน้นการสร้างเนื้อหา (คอนเทนต์) ด้วย ตนเอง โดยในระยะนี้ นโยบายจากส่วนกลางจะเริ่มลดลง การพัฒนาส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นให้เกิดจาก ชุมชนและท้องถิ่นเองเป็นหลัก

บทสรุป

จากที่ได้กล่าวถึงนโยบายในการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษา กรณีศึกษาของเกาหลีใต้นั้น สามารถสรุปได้ว่า ความสำเร็จในการพัฒนานโยบายการพัฒนา ICT ของประเทศเกาหลีได้ ขึ้นอยู่กับ ความจริงจังในการบริหารจัดการของภาครัฐ โดยการถือเอาการพัฒนาดังกล่าวในเรื่องดังกล่าวเป็น วาระแห่งชาติ มีผู้นำระดับสูงเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา และพัฒนาทรัพยากรบุคคล ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นรองนายกรัฐมนตรีด้วย รวมทั้งรัฐมนตรี กระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ต่างแข่งขันกันในการสร้างผลงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ICT ในด้าน ต่างๆ ที่ตนเองรับผิดชอบ การดึงภาคเอกชน โดยเฉพาะสื่อมวลชน NGOs บริษัทไอทีต่างๆ เข้ามาเป็น ส่วนหนึ่งของการพัฒนา รวมทั้งการไม่มองข้ามในเรื่องการส่งเสริมให้มีโครงการในลักษณะที่มี ผลกระทบต่อความต้องการต่อชุมชน โดยภาพรวม เช่น การพัฒนา ICT เพื่อช่วยผู้ปกครองในด้าน

การศึกษาของบุตรหลาน รวมทั้งการส่งเสริมในเรื่องที่สำคัญมาก ได้แก่ การสร้างคลังความรู้ของการปฏิบัติที่ดี และการพัฒนาวิชาชีพ/การอบรมครูผู้สอนไปพร้อมๆ ไปด้วยกับแผนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้น

สำหรับบ้านเรานั้น ผู้เขียนก็ได้แต่หวังว่า ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและทิศทางของการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษาของประเทศไทยท่านใหม่ คงจะมีความรู้ความสามารถ รวมทั้งความจริงจังและจริงจังในการดำเนินการวางนโยบาย กำกับ และติดตามการวางแผน ด้านการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษาของชาติ เพื่อให้เกิดทิศทางการพัฒนา ICT ในบ้านเราร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ คุ่มค่า คุ่มทุน และยั่งยืน บนพื้นฐานของบริบท เศรษฐกิจ สังคม การเรียนรู้แบบไทยๆ ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน ครู และการเรียนการสอน เพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลที่เข้มแข็งของประเทศ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษาในที่สุด